

უფლება არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების გაცნობაზე

ასოცირებული პროფესორი, სამართლის დოქ. *მორის შალიკაშვილი*, LL.M. (ჰამბურგი), ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

„მეცნიერებას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მივაქციოთ, რადგან ის გადაარჩენს ჩვენს ხალხს. თუ ჩვენ მეცნიერება დავკარგეთ და დავივიწყეთ, ქართველი ხალხი დაიღუპება. მეცნიერება ცვლის ადამიანის ბუნებას და ხასიათს. თუ განათლებულია ადამიანი, მეტ პასუხისმგებლობას გრძნობს ღვთის, სამშობლოსა და ოჯახის წინაშე“.¹

ილია მეორე, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი

I. შესავალი

2023 წლის 16 თებერვალს მიემართეთ თბილისის, ქუთაისის, რუსთავის, გორისა და ბათუმის საქალაქო სასამართლოებს განცხადებით და ვითხოვეთ, საჯარო ინფორმაციის სახით, მეცნიერული კვლევისთვის, არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა მიმართ გამოტანილი **დეპერსონალიზებული განაჩენების** გადმოცემა. საქართველოს საერთო სასამართლოებიდან მივიღეთ საჯარო ინფორმაციის გადმოცემაზე სხვადასხვა შინაარსის უარის პასუხი, დასაბუთების გარეშე. კერძოდ, თბილისის საქალაქო სასამართლომ აღნიშნა, რომ „**დახურულ სასამართლო სხდომაზე საქმის განხილვის მიზანს წარმოადგენს რა პროცესის მონაწილეთა უფლებების დაცვა სახელმწიფო, პროფესიულ, პირად ან კომერციულ საიდუმლოებას მიკუთვნებული ინფორმაციის გახმაურების თავიდან აცილება, არ ხორციელდებოდა აღნიშნულ საქმეებზე გამოტანილი სასამართლო გადაწყვეტილებების დამუშავება და მათი საჯარო მონაცემთა ბაზაში განთავსება**“; ქუთაისის საქალაქო სასამართლოდან მოსული პასუხის თანახმად, არასრულწლოვანთა განაჩენების გაცემა „**შესაძლებელია მხოლოდ პროცესის მონაწილე მხარეებზე ან სხვა პირებზე მხარეთა (ერთდროულად ორივე მხარის) წინასწარი წერილობითი თანხმობის წარდგენის შემთხვევაში**“; რუსთავის საქალაქო სასამართლოდან მოსული პასუხის თა-

ნახმად, „**მოთხოვნილი სახით ინფორმაციის მოძიება, დამუშავება მოითხოვს რა დიდ დროს და სასამართლო რესურსს, აღნიშნული კი გამოიწვევს სასამართლოს პარალიზებას, რუსთავის საქალაქო სასამართლო მოკლებულია შესაძლებლობას დააკმაყოფილოს ჩვენი მოთხოვნა**“; ბათუმის საქალაქო სასამართლოდან მიღებული პასუხის თანახმად, განცხადება საჯარო ინფორმაციის გამოთხოვის თაობაზე, ფორმალურად გაუმართავია, რის გამოც ის არ დაკმაყოფილდა.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს საჯარო ინფორმაციაზე პასუხისმგებელი პირის უარი საჯარო ინფორმაციის გადმოცემაზე გასაჩივრდა თბილისის საქალაქო სასამართლოში. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2023 წლის 9 ოქტომბრის **#3/3443-23** გადაწყვეტილებით არ დააკმაყოფილა არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების გადმოცემაზე შეტანილი სარჩელი.

არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების გადმოცემაზე უარი ორ არგუმენტს შეიცავს: არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის პირადი ცხოვრების უფლების დარღვევის შიში და სასამართლოს საქმიანობის გადატვირთულობა, რაც სასამართლოში არასაკმარისი რესურსის არსებობას უკავშირდება.

სასამართლო განაჩენების გამოთხოვის მიზანი იყო მათი ზოგადი ანალიზი და საუნივერსიტეტო სასწავლო პროცესში ამ ანალიზის ინტეგრირება, იმ ხარვეზებისა და ნაკლოვანებების გამოვლენა, რომელიც არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პრაქტიკაში არსებობს და მათი გამოსწორების თაობაზე მსჯელობის დაწყება.

¹ ამონარიდი 2014 წლის 26 იანვრის საკვირაო ქადაგებიდან. იხ.: <https://www.ambebi.ge/article/95382-patriarki-pulis-da-chama-smis-siqvarulze-ilia-meores-sakvirao-kadageba/> (ბოლოს ნანახია: 04.07.2024).

სტატის მიზანია მსჯელობის გახსნა იმის თაობაზე, შეიძლება თუ არა არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა განაჩენების, განჩინებების, დადგენილებების სამეცნიერო საზოგადოებისათვის გადაცემა *დეპერსონალიზებული* სახით, მეცნიერული ანალიზისთვის.

II. მეცნიერების არსი და აკადემიური თავისუფლების მნიშვნელობა

1. მეცნიერების არსი

1917 წლის 7 ნოემბერს გერმანელმა სოციოლოგმა მაქს ვებერმა წაიკითხა ლექცია სახელწოდებით „მეცნიერება, როგორც პროფესია“.² ვებერმა ისაუბრა მეცნიერებაზე, როგორც იდეაზე, რომლის მიზანია იდეალურ კონცეფციასა და რაციონალურობაზე დაფუძნებული საზოგადოებრივი ცვლილებები. ვებერისთვის მეცნიერება არის სამყარო, რომელშიც მას შეუძლია ცოდნის მიღება.³ ვებერის აზრით მეცნიერება არის ინტელექტუალურ-არისტოკრატიული საქმე (*Eine geistesaristokratische Angelegenheit*).⁴

ზოგადად, მეცნიერების პირველი გააზრება ცოდნას უკავშირდება. ცოდნა „გულისხმობს რაიმე გააზრებულს, მონესრიგებულს, ახსნილს, დასაბუთებულს... მეცნიერებაში უპირველესად იმ ერთობლიობას მოიაზრებენ, რომელიც კვლევითა და სწავლებით მონოდეზულ ცოდნას ქმნის და არა იმას, რაც შეიძლება გვწამდეს ან ფიქრობდეთ“.⁵ მეორეს მხრივ, „მეცნიერება არის პროცესი. მეცნიერება კვლევით საზრდოობს. მეცნიერები ცდილობენ, განსაზღვრული და კარგად გააზრებული მეთოდებით სერიოზულად და გეგმიურად, ნაბიჯ-

ნაბიჯ შეიძინონ ცოდნა რაიმე საგნის შესახებ. ამ გაგებით, მეცნიერება არის ჭეშმარიტების ძიება“.⁶ სისხლის სამართლის მეცნიერება, რომელშიც არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაც მოიაზარება, „სოციალური წესრიგის დაცვის უკანასკნელი საშუალებაა (*ultima ratio*). იგი არის ხელისუფლების ყველაზე ბასრი იარაღი“.⁷ შესაბამისად, ამ „ბასრი იარაღის“ არასრულწლოვანების მიმართ გამოყენების თაობაზე მეცნიერული კვლევები მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივი ინტერესის მატარებელია.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ 2007 წლის 26 ოქტომბრის გადაწყვეტილებაში „საქართველოს მოქალაქე მაია ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“ ხაზი გაუსვა სამეცნიერო საქმიანობის მნიშვნელობას და განაცხადა, რომ „სამეცნიერო საქმიანობისათვის დამახასიათებელია ამა თუ იმ სფეროში ჭეშმარიტების ძიებისა და შემეცნების პროცესი, მეთოდურად ორიენტირებული კრიტიკული აზროვნება, მიღებული ცოდნისა და გამოცდილების გადაცემა. როგორც ვხედავთ, მეცნიერება მოიცავს ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებულ კვლევისა და სწავლების კომპონენტებს“.⁸ ამავე გადაწყვეტილებაში, საკონსტიტუციო სასამართლომ „კულტურულ ცხოვრებაში მონაწილეობა დაუკავშირა არა მხოლოდ სამეცნიერო კვლევებს, არამედ სწავლებას, ცოდნის სხვა ინდივიდებისათვის გადაცემის შესაძლებლობას“.⁹ საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის სამეცნიერო კვლევა და სწავლება პირდაპირ კავშირშია საზოგადოების კულტურულ ცხოვრებასთან. სამეცნიერო კვლევას და სწავლებას დიდი ზეგავლენა გააჩნია ქვეყნის

² *Mehling, Gabriele, Was ist Wissenschaft?*, <https://fis.uni-bamberg.de/server/api/core/bitstreams/33c56bace4d3-4336-afee-f78ee49268ce/content> (ბოლოს ნანახია: 03.07.2024).

³ *Mehling, Gabriele, Was ist Wissenschaft?*, <https://fis.uni-bamberg.de/server/api/core/bitstreams/33c56bace4d3-4336-afee-f78ee49268ce/content> (ბოლოს ნანახია: 03.07.2024).

⁴ https://www.molnut.uni-kiel.de/pdfs/neues/2017/Max_Weber.pdf გვ. 480. (ბოლოს ნანახია: 03.07.2024).

⁵ *მუთჰორსტი, ოლაფ, სამართალმცოდნეობის საფუძვლები. მეთოდი – ცნება – სისტემა*, 2019. გვ. 1.

⁶ *მუთჰორსტი, ოლაფ, სამართალმცოდნეობის საფუძვლები. მეთოდი – ცნება – სისტემა*, 2019. გვ. 1.

⁷ *ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი. ზოგად ნაწილი. დანაშაულის მოძღვრება*, 2011. გვ. 18.

⁸ *ტულუში, თეიმურაზ/ზურჯანაძე, გიორგი/მშვენიერაძე, გიორგი/გოცირიძე, გიორგი/მენაბდე, ვახუშტი, ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა. 1996-2012 წლების სასამართლო პრაქტიკა*, 2013. გვ. 470.

⁹ *ტულუში, თეიმურაზ/ზურჯანაძე, გიორგი/მშვენიერაძე, გიორგი/გოცირიძე, გიორგი/მენაბდე, ვახუშტი, ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა. 1996-2012 წლების სასამართლო პრაქტიკა*, 2013. გვ. 470.

კულტურულ ცხოვრებაზე. განათლება (მათ შორის, კვლევა და სწავლება), როგორც პროფესიის დაუფლების აუცილებელი წინაპირობა, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ინტეგრაციის შემადგენელი და მნიშვნელოვანი ნაწილია.¹⁰ შესაბამისად, მეცნიერება და სწავლება ეხმარება მოქალაქეს ინტელექტუალურ განვითარებაში, რამაც თავის მხრივ, კულტურულ ცხოვრებაში ამ ადამიანების აქტიურ ჩართულობას უნდა შეუწყოს ხელი.

სამართლის მეცნიერება სოციალური მეცნიერების ნაწილია და მისი მიზანია სოციალური ურთიერთობების რეგულირება.

სამართლის მეცნიერებას ძირითადად სამი ფუნქცია გააჩნია:¹¹ 1) სამართლის [მათ შორის სასამართლო] პრაქტიკის განტვირთვა – „სამართლის [სასამართლო] პრაქტიკას საშუალება აქვს, დოგმატიკის მიღწევები გამოიყენოს და ამიტომ ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში არ სჭირდება სისტემის ხელახალი შემუშავება. რატომაა ესა თუ ის გადაწყვეტილება სწორი, შეიძლება მარტივად და უხარვეზოდ დასაბუთდეს სამართლის დოგმატიკის მიერ შექმნილი ინსტრუმენტებით“;¹² 2) „სტაბილიზაციის ფუნქცია, რომლის მიხედვით სამართლის [სასამართლოს] პრაქტიკას შეუძლია დოგმატიკურ დისკუსიებში განმტკიცებულ მოსაზრებებს დაეყრდნოს, ეს კი წინადადგმული ნაბიჯია იქითკენ, რომ სამართლის [მათ შორის სასამართლო] პრაქტიკაში წინასწარ განჭვრეტადი და, შესაბამისად, გეგმაზომიერი გადაწყვეტილებები იქნას მიღებული“;¹³ 3) „კრიტიკისა და უწყვეტი განვითარების ფუნქცია გულისხმობს, რომ სამართლის დოგმატიკა სამართლებრივ მასალას სისტემურად ანესრიგებს, ამით მას სააშკარაოზე გამოაქვს შიდა ხარვეზები და, ამავედროულად გვიჩვენებს სამართლის მოქმედების ფარგლებს. ეს კი ხარვეზთა გამოსწორების საშუალებას იძლევა. ამ კუთხით სამართლის დოგმატიკის დამსახურება ისიცაა, რომ იგი კარგად და-

მუშავებულ და განხილულ გზებს გვთავაზობს ხარვეზების აღმოსაფხვრელად“.¹⁴

როგორც ვხედავთ, არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების დამუშავებამ, შესწავლამ და ანალიზმა ხელი უნდა შეუწყოს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სტაბილიზაციას, რაც გულისხმობს წინასწარ განჭვრეტადი გადაწყვეტილებების მიღებას, რაც თავის მხრივ სამართლებრივი სახელმწიფოს აუცილებელი კომპონენტია.

2. აკადემიური თავისუფლება

სამეცნიერო საქმიანობა პირდაპირ კავშირშია ამ საქმიანობის თავისუფლებასთან, რომელსაც საქართველოს კონსტიტუცია აღიარებს. საქართველოს კონსტიტუციის 27-ე მუხლის მესამე პუნქტის თანახმად, აკადემიური თავისუფლება და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტონომია უზრუნველყოფილია. „აკადემიური თავისუფლება სპეციფიკური უფლებაა და დაკავშირებულია სწავლების, სწავლის და კვლევის პროცესში სინამდვილის მეცნიერულ ძიებასთან“.¹⁵ „უნივერსიტეტების ავტონომიურობისა და აკადემიური თავისუფლების პრინციპების შესახებ“ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს დეკლარაციის თანახმად,¹⁶ „აკადემიური თავისუფლება არის იდეა, რომელიც ითვალისწინებს თავისუფლების იმ სახეებს და შესაბამის პასუხისმგებლობათა რიგს, რომლებიც განსაზღვრულია უმაღლესი სასწავლებლების, მათი მასწავლებლების, ადმინისტრაციისა და სტუდენტებისთვის და უპირველესად კვლევის, სწავლებისა და სწავლის პროცესის თავისუფლებას გულისხმობს. ამავე დეკლარაციის მიხედვით, „სწავლისა და სწავლების პროცესში მუდმივად უნდა იყოს გათვალისწინებული კვლევის უახლესი შედეგები, რაც სწავლას უფრო სიღრმისეულსა და

¹⁰ *ქანთარია, ბექა*, მუხლი 35, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, მეორე თავი, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლება-ნი, 2013. გვ. 424.

¹¹ *მუთჰორსტი, ოლაფ*, სამართალმცოდნეობის საფუძვლები, მეთოდი – ცნება – სისტემა, 2019, გვ. 13-14.

¹² *მუთჰორსტი, ოლაფ*, სამართალმცოდნეობის საფუძვლები, მეთოდი – ცნება – სისტემა, 2019, გვ. 14.

¹³ *მუთჰორსტი, ოლაფ*, სამართალმცოდნეობის საფუძვლები, მეთოდი – ცნება – სისტემა, 2019, გვ. 14.

¹⁴ *მუთჰორსტი, ოლაფ*, სამართალმცოდნეობის საფუძვლები, მეთოდი – ცნება – სისტემა, 2019, გვ. 14.

¹⁵ *ხოფერია, რევაზ*, აკადემიური თავისუფლება როგორც კონსტიტუციით გარანტირებული უფლება (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი გერმანიის, აშშ-ის და საქართველოს მაგალითზე), საკონსტიტუციო სასამართლოს ჟურნალი, N 1-2, 2021, 219.

¹⁶ <https://mes.gov.ge/uploads/News/+%20deklaracia.pdf> (ბოლოს ნანახია: 04.07.2024).

მრავალფეროვანს გახდის, მეორე მხრივ, კი უფრო მასშტაბურ საზოგადოებრივ დატვირთავს შესძენს სამეცნიერო-კვლევით მიღწევებს, ხელს შეუწყობს სამეცნიერო კვლევის შედეგების ნაყოფიერ გამოყენებას საზოგადოებრივი დანიშნულებით და მათ ადაპტაციას სასწავლო პროგრამაში დასაწერად¹⁷. მსგავსად საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს აღნიშნული დეკლარაციისა გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ სწავლებისა და კვლევის თავისუფლებას ცენტრალური მნიშვნელობა მიანიჭა უნივერსიტეტის განვითარებისთვის.¹⁷ გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს აზრით თავისუფალი მეცნიერება საკვანძო ფუნქციის მატარებელია როგორც ინდივიდის თვითრეალიზაციისთვის, ასევე მთლიანად საზოგადოების განვითარებისათვის.¹⁸

გერმანიის კონსტიტუცია იცავს მეცნიერებაზე დაფუძნებულ სწავლებას, რაც პირველ რიგში გულისხმობს უნივერსიტეტის ფარგლებში მეცნიერებისა და სწავლების კავშირს, რომელიც ემსახურება სტუდენტისათვის ხარისხიანი განათლების მიწოდებას.¹⁹ გერმანიის კონსტიტუცია მე-5 მუხლის, მე-3 პუნქტის 1-ელი წინადადება [ხელოვნება და მეცნიერება, კვლევა და სწავლება თავისუფალია] ავალდებულებს სახელმწიფოს, რომ უნივერსიტეტებს, სადაც კვლევა და სწავლება მიმდინარეობს, ხელი შეუწყოს მეცნიერების ფინანსური, ორგანიზაციული და პროცედურული საკითხების განვითარებაში.²⁰ გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ კანონმდებელს მოუწოდა დაიცვას აკადემიური თავისუფლება ისეთი საფრთ-

ხეებისაგან, რომელსაც კვლევაზე და სწავლებაზე გავლენის მოხდენა შეუძლია.²¹ სახელმწიფოს მიერ მეცნიერების დაცვა, ხელშეწყობა და მხარდაჭერა არის სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულება.²²

მეცნიერებისა და სწავლების მიზანია ახალგაზრდა თაობისთვის ცოდნის გადაცემა. ცოდნა ეფუძნება დისციპლინის პრაქტიკული და თეორიული ასპექტების გაცნობას და გააზრებას.²³ ფილოსოფოსი მიხეილ პოლანი (Michael Polanyi) ამბობდა, „როცა ცოდნაზე ვსაუბრობ, ყოველთვის ვგულისხმობ როგორც პრაქტიკულ, ასევე თეორიულ ცოდნას“.²⁴ იურიდიულ მეცნიერებაშიც კანონმდებლობის შექმნა და მისი ცვლილებები მიიღწევა პარლამენტისა და სასამართლოს ერთობლივი საქმიანობით.²⁵

ზემოაღნიშნული მსჯელობის თანახმად, უნდა ითქვას, რომ **არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების** (პრაქტიკის) გაცნობა და ანალიზი ემსახურება: არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების, როგორც დარგის განვითარებას; არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პრაქტიკის პრობლემური საკითხების იდენტიფიცირებას და შესაბამისი ცვლილებების განხორციელებას კანონმდებლობაში; მოსამართლის მიერ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის ინტერპრეტაციის გაგებას;²⁶ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების საუნივერსიტეტო სწავლებაში კვლევის უახლესი შედეგების ინტეგრირებას; არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში სტუდენტებისათვის თეორიული და პრაქტიკული ცოდნის მიცემას, რაც

¹⁷ გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, BVerfG, Beschluss vom 06.03.2020, 1 BvR 2862/16, Rn. 22. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2020/03/rk20200306_1bvr286216.html

¹⁸ გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, BVerfGE 35, 79 (113.) – Hochschul-Urteil.

¹⁹ *ხოფერია, რევაზ*, აკადემიური თავისუფლება როგორც კონსტიტუციით გარანტირებული უფლება (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი გერმანიის, აშშ-ის და საქართველოს მაგალითზე), საკონსტიტუციო სასამართლოს უფრნალი, N 1-2, 2021, 221.

²⁰ *Mager, Ute*, Das Verhältnis von Steuerung, Freiheit und Partizipation in der Hochschulorganisation aus verfassungsrechtlicher Sicht. In: *Ordnung der Wissenschaft* 1, 2019, 9.

²¹ გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, BVerfGE 136, 338, Rn. 76.

²² *ხოფერია, რევაზ*, აკადემიური თავისუფლება როგორც კონსტიტუციით გარანტირებული უფლება (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი გერმანიის, აშშ-ის და საქართველოს მაგალითზე), საკონსტიტუციო სასამართლოს უფრნალი, N 1-2, 2021, 224.

²³ *Kogge, Werner*, Einführung in die Wissenschaften. Wissenschaftstypen – Deutungskämpfe – Interdisziplinäre Kooperation, 2022, S. 152.

²⁴ „Wenn ich von Wissen spreche, beziehe ich mich also stets sowohl auf praktische als auch auf theoretische Kenntnisse“, *Polanyi, Michael*, Implizites Wissen, 1985, S. 16.

²⁵ *Schünemann, Bernd*, სისხლის სამართლის მეცნიერება ერთიანი ევროპული განვითარების პროცესში, სისხლის სამართლის სამეცნიერო სიმპოზიუმის კრებული, რედ. მ. ტურავა, 2013, გვ. 435.

²⁶ *გვენეტაძე, ნინო/ტურავა, მერაბ*, სისხლის სამართლის საქმეებზე გადაწყვეტილებათა მიღების მეთოდოლოგია, 2005, გვ. 23.

მნიშვნელოვანია როგორც მათ პროფესიონალებად ჩამოყალიბებისათვის, ასევე ზოგადად, საზოგადოების განვითარებისათვის; სამეცნიერო საქმიანობის ხელშეწყობას, რამაც ხელი უნდა შეუწყოს როგორც მეცნიერების პროფესიულ განვითარებას, ასევე სტუდენტებში კრიტიკული და ანალიზზე დაფუძნებული აზროვნების ჩამოყალიბებას; სისხლის სამართლის პროცესში მონაწილე მხარეებისათვის განჭვრეტადი გადაწყვეტილების მიღებას, რაც მნიშვნელოვანია სამართლის სტაბილიზაციისათვის; არასრულწლოვანთა საუკეთესო ინტერესების სასამართლო პრაქტიკაში განხორციელების შესწავლასა და სისხლის სამართლის პოლიტიკის გაუმჯობესებას.

III. არასრულწლოვანთა განაჩენების ხელმისაწვდომობის საკანონმდებლო რეგულირება

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 29-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვნის საქმე დახურულ სასამართლო სხდომაზე განიხილება.

2023 წლის 13 ივნისამდე „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-13 მუხლის მესამე პრიმა პუნქტის თანახმად, „ღია სხდომაზე საქმის არსებითი განხილვის შედეგად მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილება მთლიანად ქვეყნდება სასამართლოს ვებგვერდზე, ხოლო დახურულ სხდომაზე საქმის არსებითი განხილვის შედეგად მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილების შემთხვევაში სასამართლოს ვებგვერდზე ამ გადაწყვეტილების მხოლოდ სარეზოლუციო ნაწილი ქვეყნდება. სასამართლო გადაწყვეტილებებში შეტანილი პირის პერსონალური მონაცემების გამჟღავნების საკითხი წყდება კანონის შესაბამისად“.

2023 წლის 13 ივნისს „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-13 მუხლის მესამე პრიმა პუნქტში შევიდა ცვლილებები.

2024 წლის 29 მაისს კვლავ შევიდა ცვლილება „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-13 მუხლის მესამე პრიმა პუნქტში. კერძოდ, ამ ნორმის თანახმად, „სასამარ-

თლოს მიერ ღია სასამართლო სხდომის შედეგად მიღებული სასამართლო აქტის სრული ტექსტი ამ აქტის მიღებისთანავე ხდება საჯარო ინფორმაცია და გაიცემა საჯარო ინფორმაციის გაცემისთვის საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით დადგენილი წესით. არავის არა აქვს უფლება, ამ აქტის ტექსტი საჯაროდ გამოაქვეყნოს მისი დეპერსონალიზაციის გარეშე. ამასთანავე, აღნიშნული აქტის დეპერსონალიზებული ტექსტი ამ აქტის მიღების შემდეგ საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ან სასამართლოს მიერ განსაზღვრულ ვებგვერდზე ქვეყნდება. ამ პუნქტის მიზნებისთვის სასამართლო აქტი არის საქართველოს საერთო სასამართლოს მიერ გამოტანილი ნებისმიერი გადაწყვეტილება, მათ შორის, ისეთი გადაწყვეტილება, რომლითაც საქმე არსებითად არ წყდება. ამავე პუნქტის მიზნებისთვის სასამართლო აქტის ტექსტის დეპერსონალიზაციაში იგულისხმება მასში მითითებული შემდეგი ინფორმაციის სრული დეპერსონალიზაცია: ა) პირის ვინაობა, სახელწოდება, დაბადების თარიღი, პირადი ნომერი, საიდენტიფიკაციო ნომერი, პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტის ნომერი, სამუშაო ადგილისა და დაკავებული თანამდებობის სახელწოდებები; ბ) პირის რეგისტრაციის ადგილის, ადგილსამყოფლის, საცხოვრებელი ადგილისა და სამუშაო ადგილის მისამართები; გ) პირის ტელეფონის ნომერი და ელექტრონული ფოსტის მისამართი; დ) საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ განსაზღვრული სხვა სახის ისეთი ინფორმაცია, რომელიც პერსონალურ მონაცემებს განეკუთვნება. ამ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ ინფორმაციას საჭიროების შემთხვევაში განსაზღვრავს საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო“.

ბოლო ერთ წელში „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის ამ ერთი მუხლის ერთ პუნქტში შესული ცვლილებები აშკარად მიუთითებს სასამართლო განაჩენების გასაჯაროების საკითხის მნიშვნელობაზე და აქტუალობაზე. 2023 წლის 13 ივნისის ცვლილებამ სულ სხვაგვარად ჩამოაყალიბა აღნიშნული ნორმა. ხოლო, 2024 წლის 29 მაისის ცვლილება არ არის დიდად განსხვავებული 2023 წლის 13 ივნისის ცვლილების.

2023 წლის 13 ივნისამდე მოქმედი „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი ღია და დახურულ სასამართლო სხდომაზე

მიღებული გადაწყვეტილების რეგულირებას ახდენდა. 2023 წლის 13 ივნისის ცვლილების შემდეგ „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-13 მუხლის მესამე პრიმა პუნქტი აღარ შეიცავს რეგულირებას დახურულ სასამართლო სხდომაზე მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილების გამოქვეყნების თაობაზე. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის თანახმად, კი, არასრულწლოვნის საქმე მხოლოდ დახურულ სასამართლო სხდომაზე განიხილება. 2023 წლის 13 ივნისის ცვლილების შემდეგ რეგულირების გარეშე დარჩა არასრულწლოვანთა სისხლის სამართლის საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილების გამოქვეყნების საკითხი.

„საერთო სასამართლოების მიერ სასამართლო გადაწყვეტილებების გაცემისა და გამოქვეყნების წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს 2016 წლის 12 სექტემბრის N1/250 გადაწყვეტილების მეორე მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, ყველას აქვს უფლება კანონით დადგენილი წესით ღია სასამართლო სხდომაზე გამოტანილი სასამართლო გადაწყვეტილების ასლი, ხოლო დახურული სხდომის შემთხვევაში – სასამართლო გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 29-ე მუხლის პირველი ნაწილის ჩანაწერიც ხაზს უსვამს არასრულწლოვანთა სისხლის სამართლის საქმეების პროცესის დახურვის აუცილებლობას, რაც არასრულწლოვნის პირადი მონაცემების გამჟღავნების პრევენციისთვის მნიშვნელოვანია. *არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების* გაცნობა და ანალიზი არასრულწლოვნის პირადი მონაცემების გამჟღავნების შესაძლებლობას არ იძლევა. შესაბამისად, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 29-ე მუხლის პირველი ნაწილის ჩანაწერს არ ეწინააღმდეგება *არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების* გაცნობა და ანალიზი.

1. არასრულწლოვანთა განაჩენების მიღება, როგორც ინფორმაციის თავისუფლება

ინფორმაციის თავისუფლება წარმოადგენს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს უფლებას, რომელიც ადამიანს აქვს მინიჭებული როგორც ეროვნული, ისე

საერთაშორისო კანონმდებლობით. ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-10 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ყველას აქვს აზრის გამოხატვის თავისუფლება. ეს უფლება მოიცავს ადამიანის თავისუფლებას, გააჩნდეს საკუთარი შეხედულება, მიიღოს ან გაავრცელოს ინფორმაცია ან იდეები საჯარო ხელისუფლების ჩაურევლად და სახელმწიფო საზღვრების მიუხედავად. საქართველოს კონსტიტუციის 18-ე მუხლის მეორე პუნქტის თანახმად, ყველას აქვს უფლება კანონით დადგენილი წესით გაცნოს საჯარო დაწესებულებაში მასზე არსებულ ან სხვა ინფორმაციას ან ოფიციალურ დოკუმენტს, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც იგი შეიცავს კომერციულ ან პროფესიულ საიდუმლოებას ან დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებელი სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ან სამართალწარმოების ინტერესების დასაცავად კანონით ან კანონით დადგენილი წესით აღიარებული სახელმწიფო საიდუმლოებად. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-10 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ყველას აქვს უფლება, გაცნოს ადმინისტრაციულ ორგანოში არსებულ საჯარო ინფორმაციას, აგრეთვე მიიღოს მისი ასლები, თუ ისინი არ შეიცავენ სახელმწიფო, პროფესიულ ან კომერციულ საიდუმლოებას ან პერსონალურ მონაცემებს. ამავე კანონის მე-2 მუხლის პირველი ნაწილის „მ“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, საჯარო ინფორმაცია არის ოფიციალური დოკუმენტი (მათ შორის, ნახაზი, მაკეტი, გეგმა, სქემა, ფოტოსურათი, ელექტრონული ინფორმაცია, ვიდეო და აუდიოჩანაწერები), ანუ საჯარო დაწესებულებაში დაცული, აგრეთვე საჯარო დაწესებულების ან მოსამსახურის მიერ სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით მიღებული, დამუშავებული, შექმნილი ან გაგზავნილი ინფორმაცია, ასევე საჯარო დაწესებულების მიერ პროაქტიულად გამოქვეყნებული ინფორმაცია. აღნიშნული ნორმების ანალიზი ცხადყოფს, რომ მათ მიზანს არ წარმოადგენს სამეცნიერო და კვლევითი მიზნებისთვის შეიზღუდოს ინფორმაციის, მათ შორის განაჩენების გადაცემა ყოველგვარი პერსონალური ინფორმაციის გარეშე. ამ ნორმების მიზანს წარმოადგენს დაიცვას პირები მათი უფლებების დაუსაბუთებელი შეზღუდვისგან და არ გახდეს სხვა პირებისთვის ხელმისაწვდომი საჯარო დაწესებულებაში დაცული მათი პირადი ინფორმაცია. საქართველოს ზოგად ადმინისტრაციული კოდექსის

28-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, საჯარო ინფორმაცია ღიაა, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა და დადგენილი წესით სახელმწიფო, კომერციული ან პროფესიული საიდუმლოებისთვის ან პერსონალური მონაცემებისთვის მიკუთვნებული ინფორმაციისა. პერსონალური ინფორმაციის დეფინიციას განსაზღვრავს საქართველოს კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“. აღნიშნული კანონის მე-3 მუხლის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, პერსონალური მონაცემი (შემდგომ – მონაცემი) არის ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც უკავშირდება იდენტიფიცირებულ ან იდენტიფიცირებად ფიზიკურ პირს. პირი იდენტიფიცირებადია, როდესაც შესაძლებელია მისი იდენტიფიცირება პირდაპირ ან არაპირდაპირ, კერძოდ, საიდენტიფიკაციო ნომრით ან პირის მახასიათებელი ფიზიკური, ფიზიოლოგიური, ფსიქოლოგიური, ეკონომიკური, კულტურული ან სოციალური ნიშნებით. არასრულწლოვანთა განაჩენი, რომელიც არ შეიცავს პირის მახასიათებელ არცერთ ნიშანს დაუშვებელია მიჩნეულ იქნეს პერსონალური მონაცემების შემცველ ინფორმაციად. ფაქტობრივად, განაჩენები ყოველგვარი პერსონალური მონაცემების გარეშე არის სამეცნიერო მასალა, რომელშიც მოცემულია არაიდენტიფიცირებადი პირის მიერ ჩადენილი დანაშაული და მის მიმართ განხორციელებული სახელმწიფო იძულების ღონისძიება. სამეცნიერო კვლევის ფარგლებში ხდება განაჩენებში არსებული არაპირადი ინფორმაციის განზოგადება და მისი გამოყენება: 1) არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების გასაუმჯობესებლად წინადადების შეთავაზებით და 2) საუნივერსიტეტო სწავლებაში ინტეგრირებისთვის. პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის „ც“ ქვეპუნქტი ითვალისწინებს მონაცემთა დეპერსონალიზაციას – „მონაცემთა იმგვარი დამუშავება, როდესაც შეუძლებელია მონაცემთა სუბიექტთან მათი დაკავშირება ან ასეთი კავშირის დადგენა არაპროპორციულად დიდ ძალისხმევას, ხარჯებს ან/და დროს საჭიროებს“. სწორედ ამ გზით არის შესაძლებელი გაცემულ იქნეს დახურულ სასამართლო სხდომაზე საქმის განხილვის შედეგად მიღებული განაჩენები სამეცნიერო და კვლევითი მიზნებისთვის. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო განმარტავს, რომ როცა პერსონალური მონაცემების დეპერსონალიზაცია შესაძლებელია, კანონი უშვებს სასამართლოს აქტების პერსონა-

ლური მონაცემების დაფარვის გზით გაცემას.²⁷ ამავე გადაწყვეტილების თანახმად, „დემოკრატიულ, სამართლებრივ სახელმწიფოში სასამართლოს აქტების როლის და მათში გადმოცემული ინფორმაციის მნიშვნელობის გათვალისწინებით, ცხადი ხდება, რომ სასამართლოს აქტები განეკუთვნება საჯარო დანესებულებაში არსებულ იმ ტიპის ინფორმაციას, რომლის ხელმისაწვდომობის მიმართაც თავისთავად არსებობს მომეტებული საზოგადოებრივი ინტერესი, მიუხედავად იმისა, თუ რა სამართლებრივ საკითხს შეეხება“.²⁸ მართლმსაჯულების ფარგლებში მიღებული აქტები თავისთავად არის საზოგადოების მომეტებული ინტერესის საგანი. ცალსახაა, რომ არასრულწლოვანთა მიმართ გამოტანილი განაჩენებისადმი ინტერესი კიდევ უფრო მაღალია, ვინაიდან 2015 წელს მიღებულმა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსმა დაამკვიდრა არასრულწლოვანის საუკეთესო ინტერესზე²⁹ მორგებული განაჩენის სტანდარტი. შესაბამისად, მათ მიმართ მიღებული განაჩენების ანალიზი შესაძლებელს გახდის გარკვეული პრობლემური საკითხების იდენტიფიცირებას და შემდგომ ამ პრობლემების გადაჭრის გზების ძიებას.

2. საერთაშორისო აქტები არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში სამეცნიერო კვლევების ჩატარების აუცილებლობაზე

საერთაშორისო აქტები არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში სამეცნიერო კვლევების ჩატარების აუცილებლობაზე საუბრობენ. კერძოდ, არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ დანაშაულთან დაკავში-

²⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 7 ივნისის 01/376 გადაწყვეტილება „ა(ა)იპ „მედის განვითარების ფონდი“ და ა(ა)იპ „ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 19.

²⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 7 ივნისის 01/376 გადაწყვეტილება „ა(ა)იპ „მედის განვითარების ფონდი“ და ა(ა)იპ „ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 51.

²⁹ არასრულწლოვანის საუკეთესო ინტერესზე დეტალურად იხ.: *შეყილაძე, ხატია*, არასრულწლოვანის საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულობის პრინციპის არსი, თსუ-ს სამართლის ჟურნალი N2, თბილისი, 2016, 267-286.

რებით (რიადის სახელმძღვანელო პრინციპები) გაერო-ს სახელმძღვანელო პრინციპების 48-ე მუხლის თანახმად, დაგეგმილ და განხორციელებულ უნდა იქნეს დანაშაულის აღკვეთასთან დაკავშირებული პროგრამები სანდო, სამეცნიერო კვლევების შედეგებისა და პერიოდული მონიტორინგის, შეფასებისა და შესაბამისად, შესწორების საფუძველზე. ამავე დოკუმენტის 64-ე მუხლის მიხედვით, თანამშრომლობა უნდა იქნეს ნახალისებული მეცნიერული კვლევის წარმოებასთან მიმართებით, რომელიც უკავშირდება ახალგაზრდების მიერ დანაშაულის ჩადენისა და არასრულწლოვნების დანაშაულის აღკვეთის შესახებ ეფექტიანი მიდგომების შემუშავებას, და ასეთი კვლევის შედეგები ფართოდ უნდა იქნეს გავრცელებული და შეფასებული.

არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ (პეკინური წესები) გაერო-ს მინიმალური სტანდარტული წესების 30-ე მუხლის მეორე პუნქტის თანახმად, ძალისხმევა უნდა დაეთმოს არასრულწლოვანთა გადაცდომებისა და დანაშაულის მიმართულებების, პრობლემებისა და მიზეზების, ასევე თავისუფლებააღკვეთილი არასრულწლოვნების განსხვავებული მოთხოვნების პერიოდულ შესწავლასა და შეფასებას. ამავე მუხლის კომენტარის მიხედვით, „გამოკვლევის გამოყენება არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პოლიტიკის საფუძვლად საყოველთაოდ აღიარებულია მნიშვნელოვან მექანიზმად, რათა პრაქტიკა შეესაბამებოდეს თეორიაში არსებულ მიღწევებს და მოხდეს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემის განვითარება და გაუმჯობესება. მუდმივი კავშირი გამოკვლევისა და პოლიტიკის შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებისათვის. ახალგაზრდების ცხოვრების სტილისა და არასრულწლოვანთა დანაშაულების ფორმისა და სპექტრის სწრაფი და ხშირად სერიოზული ცვლილებების ფონზე საზოგადოებისა და მართლმსაჯულების პასუხი არასრულწლოვანთა დანაშაულსა და გადაცდომებზე მალე ძველდება და ხდება შეუსაბამო. შესაბამისად, არასრულწლოვანთა მოთხოვნების, ასევე სამართალდარღვევების მიმართულებებისა და პრობლემების მუდმივი შეფასება არის სათანადო პოლიტიკის ფორმულირებისა და ჩარევის ფორმების გაუმჯობესების წინაპირობა როგორც ფორმალურ, ისე არაფორმალურ დონეზე. ამ კონტექსტში პასუხისმგებელმა დაწესებულებებმა ხელი უნდა შეუწყონ დამოუკიდებელი

პირებისა და ორგანოების მიერ კვლევის ჩატარებას; შეიძლება ღირებულ იყოს თავად არასრულწლოვანთა მოსაზრების გაგება და მხედველობაში მიღება; ამასთან მნიშვნელოვანია არა მარტო იმათი აზრი, ვისაც თავად მოუწია მართლმსაჯულების სისტემის მონაწილედ გადაქცევა. დაგეგმარებისას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს უფრო ეფექტურ და სამართლიან სისტემაზე. ამ მიზნით უნდა ჩატარდეს ყოველმომცველი და მუდმივი შეფასება არასრულწლოვანთა მოთხოვნებისა და პრობლემებისა და აირჩეს კონკრეტული პრიორიტეტები“.

გაეროს ბავშვის უფლებათა კომიტეტის ზოგადი #10 კომენტარის – მართლმსაჯულების სისტემაში ბავშვის უფლებების შესახებ – 99-ე მუხლის თანახმად, *კომიტეტი რეკომენდაციას უწევს მონაწილე სახელმწიფოებს რეგულარულად შეაფასონ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პრაქტიკული განხორციელება, განსაკუთრებით კი, გატარებული ღონისძიებების ეფექტურობა დისკრიმინაციის, რენტეგრაციისა და რეციდივიზმთან მიმართულებაში. სასურველია, თუ ამგვარ შეფასებას ჩატარებენ დამოუკიდებელი აკადემიური ინსტიტუტები. კვლევები, რომლებიც, ეხება არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სფეროს განვითარებას განრიდების პროგრამების ან მოზარდთა დანაშაულებრივ აქტივობების კუთხით, მიუთითებს წარმატებულ და წარუმატებელ ასპექტებზე.*

როგორც საერთაშორისო სტანდარტებიც ცხადყოფს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების განვითარებისათვის სამეცნიერო კვლევების ჩატარება აუცილებელია. აღნიშნული შეუძლებელია არასრულწლოვანთა განაჩენების ანალიზის გარეშე. შესაბამისად, *არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების* გაცნობა და ანალიზი არის საერთაშორისო მოთხოვნათა ერთ-ერთი აუცილებელი პირობა, რომელიც, როგორც აღინიშნა, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების განვითარებას უწყობს ხელს.

IV. საჯარო დაწესებულებებში დაცული ინფორმაციის – არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების – გაცნობის უფლების შეზღუდვის გააზრება თანაზომიერების პრინციპის ფარგლებში

„საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი აბსოლუტურად გამორიცხავს დახურულ სასამართლო სხდომაზე მიღებული გადაწყვეტილების დეპერსონალიზებული სახით გაცემას, ამით იზღუდება საქართველოს კონსტიტუციის მე-18 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა, მათ შორის, სამეცნიერო კვლევის მიზნით. შესაბამისად, სახეზეა ჩარევა საქართველოს კონსტიტუციის მე-18 მუხლის მე-2 პუნქტით გარანტირებულ უფლებაში. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია დადგინდეს: 1) არის თუ არა ჩარევა და 2) თუ არის, რამდენად არის ლეგიტიმური, გამოსადეგი, აუცილებელი და პროპორციული.³⁰ სტატიის მოცულობის გათვალისწინებით თანაზომიერების პრინციპის მხოლოდ საკითხისადმი მნიშვნელოვან ასპექტებს შევხებით.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თანახმად, „თანაზომიერების პრინციპის მოთხოვნაა, რომ უფლების მზღუდავი საკანონმდებლო რეგულირება უნდა წარმოადგენდეს ღირებული საჯარო (ლეგიტიმური) მიზნის მიღწევის გამოსადეგ და აუცილებელ საშუალებას. ამავე დროს, უფლების შეზღუდვის ინტენსივობა მისაღწევი საჯარო მიზნის პროპორციული, მისი თანაზომიერი უნდა იყოს. დაუშვებელია ლეგიტიმური მიზნის მიღწევა განხორციელდეს ადამიანის უფლების მომეტებული შეზღუდვის ხარჯზე“.³¹

„თანაზომიერების პრინციპის მიხედვით, დაპირისპირებული ინტერესები, უფლებები ან სამართლებრივი პრინციპები ერთმანეთთან თანხვედრაში შეიძლება მოვიდეს თანაზომიერი შეფასებით, რაც გულისხმობს საკითხის ისეთ გადაჭრას, როცა პრიორიტეტი ენიჭება ისეთი ინტერესის, უფლება-თა-

ვისუფლების ან სამართლებრივი სიკეთის დაცვას, რომელიც უფრო მეტად ღირებულია და აღემატება დაპირისპირებულ სიკეთეს“.³² საინტერესოა, უფლებამზღუდავი რეგულაცია – ის რომ არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების გაცნობა და მეცნიერული ანალიზი შეუძლებელია, არღვევს თუ არა კონსტიტუციის მე-18 მუხლით გარანტირებულ უფლებას? შეიძლება, რომ ერთმანეთს უპირისპირდებოდეს ორი ინტერესი: არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა პირადი, განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემების გასაჯაროების რისკი და სამეცნიერო კვლევის განხორციელების მიზნით საჯარო დაწესებულებებში დაცული ინფორმაციის დეპერსონალიზებული ფორმით გაცნობის უფლება.

უპირველესად, აუცილებელია, შეფასდეს, თუ რა ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურება უფლებაშემზღუდველი ღონისძიება – არასრულწლოვანთა განაჩენების დეპერსონალიზებული ფორმით გაცნობა. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, „ლეგიტიმური მიზნის არარსებობის პირობებში ადამიანის უფლებაში ნებისმიერი ჩარევა თვითნებურ ხასიათს ატარებს და უფლების შეზღუდვა საფუძველშივე გაუმართლებელი, არაკონსტიტუციურია“.³³

საინტერესოა, რომელ საჯარო ინტერესს შეიძლება ემსახურებოდეს არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების გაცნობა და ანალიზი. „ლეგიტიმურ მიზანს უნდა ჰქონდეს უფლების შეზღუდვის გამართლების უნარი, ხოლო ამგვარი მიზნები მომდინარეობს დემოკრატიული ღირებულებებისგან, რასაც სახელმწიფო და საზოგადოება ეფუძნება“.³⁴ ეს შეიძლება იყოს არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის პირადი ცხოვრების უფლების დარღვევა.

უპირველეს ყოვლისა, უნდა ვიმსჯელოთ, თუ რამდენად შეიძლება არასრულწლოვნის პირადი ცხოვრების დაცულობა იყოს ლეგიტიმური მიზანი,

³⁰ იზორია, ლევან, მუხლი 7, ისაქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, მეორე თავი, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლება-ნი, 2013. გვ. 27.

³¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 26 ივნისის №3/1/512 გადაწყვეტილება საქმეზე „დანის მოქალაქე ჰეიკე ქრონქვისტი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 60.

³² ლოლაძე, ბესიკ/ ფირცხალაიშვილი, ანა, ძირითადი უფლებები, კომენტარი, 2023. გვ. 59.

³³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 5 ნოემბრის #3/1/531 გადაწყვეტილება საქმეზე „ისრაელის მოქალაქეები – თამაზ ჯანაშვილი, ნანა ჯანაშვილი და ირმა ჯანაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 15.

³⁴ ლოლაძე, ბესიკ/ ფირცხალაიშვილი, ანა, ძირითადი უფლებები, კომენტარი, 2023. გვ. 63.

აღნიშნული იმთავითვე გამორიცხულია, რადგან *დეკლარაციებზე* განაჩენების გაცნობაზე საუბარი და რისკი იმის, რომ პირადი ცხოვრების უფლება დაირღვეს არ არსებობს. *არასრულწლოვანთა დეკლარაციებზე* განაჩენების ანალიზის დროს ხდება მოსამართლის არგუმენტების შეფასება შემდეგ საკითხებში: სასჯელის ზომის განსაზღვრა, სასჯელის შეფარდების დროს არასრულწლოვანის ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშის გათვალისწინება, დამამძიმებელი და შემამსუბუქებელი გარემოებების გათვალისწინება, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების ნორმების გამოყენება, პროცესის მონაწილეების მიერ არასრულწლოვანის საუკეთესო ინტერესის დაცვა, სამართლის ნორმის შეფარდების თავისებურებანი, ზრდასრული პირის გავლენა მოზარდზე, გამამტყუნებელი/გამამართლებელი განაჩენის დასაბუთება³⁵ და ა.შ. ვინაიდან სამართალი არის შეფასებითი მეცნიერება,³⁶ ამ ანალიზის დროს მნიშვნელოვანია მოსამართლის მიერ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის ნორმის შეფასების შესწავლა და მნიშვნელობის არმქონე ისეთი სახის ინფორმაცია, რომელსაც შეუძლია არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის იდენტიფიცირება. შესაბამისად, *არასრულწლოვანთა დეკლარაციებზე* განაჩენების გაცნობის და ანალიზის დროს არ არის საჭირო არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის იდენტიფიცირება და არ ხდება არასრულწლოვანის პირადი ცხოვრების უფლებაში ჩარევა. შესაბამისად, არასრულწლოვანთა პერსონალური მონაცემების დაცვა ვერ იქნება საჯარო დაწესებულებაში დაცული ინფორმაციის (*არასრულწლოვანთა დეკლარაციებზე* განაჩენების) სამეცნიერო მიზნით გაცნობის შეზღუდვის ლეგიტიმური მიზანი. ერთადერთი შემთხვევა შეიძლება იყოს გახმაურებული საქმეები, სადაც *დეკლარაციის* მიუხედავად, მედიაში გაჟღერებული ფაქტებიდან გამომდინარე, მაინც იდენტიფიცირებადი იყოს არასრულწლოვანი მსჯავრდებულების ვინაობა. ასეთ შემთხვევაში, თავად სასამართლომ ინდივიდუალურად უნდა გადაწყვიტოს განაჩენის გაცემა-არგაცემის საკითხი, ანუ სა-

სამართლო გაცემს ან არგაცემს გახმაურებული საქმეების განაჩენს. ეს შესაძლებელია ინდივიდუალურად განაჩენის მიხედვით გადაწყდეს. შესაბამისად, ეს გარემოება ვერ გაამართლებს უფლების – საჯარო დაწესებულებაში დაცული ინფორმაციის, *დეკლარაციებზე* განაჩენების გაცნობის – აბსოლუტურ, ბლანკეტურ შეზღუდვას.

ერთ-ერთი ლეგიტიმური მიზანი, რაც გაამართლებს უფლების შეზღუდვას, შეიძლება იყოს სასამართლოს გადატვირთულობისაგან დაცვა, რადგან გადაწყვეტილებები უნდა დაიშტრიხოს – *დეკლარაციებზე* განაჩენს – და დიდი რაოდენობით გადაწყვეტილებების მოთხოვნისას, შეიძლება ზედმეტად გადაიტვირთოს სასამართლო. ამ ლეგიტიმურ მიზანთან მიმართებით რომელი უფრო ღირებული ინტერესია სასამართლოს გადატვირთულობისაგან დაცვა თუ სამეცნიერო მიზნებისთვის საჯარო დაწესებულებაში დაცული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თანახმად, „სასამართლოს აქტებზე ხელმისაწვდომობის უფლების ჯეროვანი უზრუნველყოფა ასევე უკავშირდება მართლმსაჯულების სისტემის ანგარიშვალდებულებას, საზოგადოებრივ ზედამხედველობას და სასამართლო ხელისუფლების მიმართ საზოგადოების ნდობის ჩამოყალიბებას. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია, დაინტერესებული პირებისათვის ხელმისაწვდომი იყოს სასამართლოს აქტების სრული ტექსტი“.³⁷

საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, „სამართლიანი სასამართლოს უფლების კანონმდებლობით გათვალისწინებული გარანტიები .... უნდა იწვევდნენ სასამართლოს სამართლიანობის აღქმადობას საზოგადოების მხრიდან. გამჭვირვალე, სრულყოფილი, ადეკვატური და საკმარისი პროცედურები უზრუნველყოფს სასამართლოს გადაწყვეტილებათა ლეგიტიმურობას, მათ საზოგადოებრივ აღიარებას, რაც ძალზე მნიშვნელოვანია სასამართლოსადმი და, საბოლოო ჯამში, მთლიანად ხელისუფლებისადმი საზოგადოების ნდობის ამაღლებისა და განმტკიცებისათვის“.³⁸

³⁵ გვენეტაძე, ნინო/ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართლის საქმეებზე გადაწყვეტილებათა მიღების მეთოდოლოგია, 2005. გვ. 116-121.

³⁶ ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი. ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, 2013. გვ. 38.

³⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 7 ივნისის 01/376 გადაწყვეტილება „ა(ა)იპ „მედიის განვითარების ფონდი“ და ა(ა)იპ „ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 47.

³⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიხედვით, „საერთო სასამართლოები, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, იღებენ საბოლოო გადაწყვეტილებას კანონის ნორმატიულ შინაარსთან, მის პრაქტიკულ გამოყენებასთან და, შესაბამისად, მის აღსრულებასთან დაკავშირებით. აღნიშნულიდან გამომდინარე, საერთო სასამართლოების მიერ გაკეთებულ განმარტებას აქვს დიდი მნიშვნელობა კანონის რეალური შინაარსის განსაზღვრისას“.³⁹

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების ანალიზი ცხადყოფს, რომ განაჩენების და მათ შორის არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების გასაჯაროების ლეგიტიმური მიზანი არის: საზოგადოებრივი ზედამხედველობა სასამართლო ხელისუფლებაზე, სასამართლო ხელისუფლებისადმი ნდობა და კანონის ნორმატიულ შინაარსთან დაკავშირებული განმარტებები.

აქვე გვინდა მოვიყვანოთ არასრულწლოვანის საქმეზე მიღებული სასამართლოს განაჩენიდან ამონარიდი, რომელიც ცალსახად მიუთითებს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის გამოყენების უხეშ შეცდომაზე, რაც პრაქტიკის შესწავლის აუცილებლობაზე მიუთითებს. საერთო სასამართლოების მიერ არასრულწლოვანთა მიმართ გამოტანილ ორ განაჩენში (რუსთავის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 12 ივნისის განაჩენი და ხელვაჩაურის რაიონული სასამართლოს 2022 წლის 18 მარტის განაჩენი) მოსამართლე უთითებს, რომ არასრულწლოვანს განესაზღვრა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, რომელიც არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 73-ე მუხლის შესაბამისად შემცირდა. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი სასჯელის შემცირებას 73-ე მუხლის შესაბამისად უშვებს მხოლოდ თავისუფლების აღკვეთის შეფარდების შემთხვევაში.

არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების გაცნობა და მეცნიერული ანალიზი მნიშვნელოვანია აღნიშნული ლეგიტიმური მიზნების მისაღწევად: სასამართლოს ანგარიშვალდებულება, საზოგადოებრივი ზედამხედველობა სასამართლო

ხელისუფლებაზე; საზოგადოების ნდობის ამაღლება და განმტკიცება სასამართლო ხელისუფლებისადმი,⁴⁰ საერთო სასამართლოების მიერ გაკეთებული განმარტებების გაცნობა, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების, როგორც დარგის განვითარება; არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პრაქტიკის პრობლემური საკითხების იდენტიფიცირება და მათი გაუმჯობესება, რაც არასრულწლოვანის საუკეთესო ინტერესებით არის გათვალისწინებული; არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების საუნივერსიტეტო სწავლებაში კვლევის უახლესი შედეგების ინტეგრირება; არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში სტუდენტებისათვის თეორიული და პრაქტიკული ცოდნის გაზიარება. აღნიშნული ლეგიტიმური მიზნები უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე სასამართლოს გადატვირთულობის არგუმენტით არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების გაცემაზე უარი.

V. დასკვნა

წინამდებარე სტატიაში განხორციელებული მსჯელობის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ *არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების* გაცნობითა და მეცნიერული ანალიზი არ არღვევს არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის პირადი ცხოვრების უფლებას. ასევე, იმ ლეგიტიმური მიზნების მიღწევა, რომელიც *არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების* გაცნობითა და მეცნიერული ანალიზით არის შესაძლებელი ამჟამად მეტი ღირებულებისაა ვიდრე სასამართლოს გადატვირთულობის არგუმენტით *არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების* გაცემაზე უარი. შესაბამისად, აუცილებელი იქნებოდა *არასრულწლოვანთა დეპერსონალიზებული განაჩენების* გაცემის იმგვარი რეგულირება, რომ მიღებული იყოს: სასამართლოს ანგარიშვალდებულება და საზოგადოებრივი ზედამხედველობა; არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების, როგორც დარგის განვითარებისათვის ხელის შეწყობა; არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პრაქტიკის პრობლე-

წლის 23 მაისის №3/2/574 გადაწყვეტილება „საქართველოს მოქალაქე გიორგი უგულავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 59.

³⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 4 მარტის №1/2/552 გადაწყვეტილება საქმეზე „სს „ლიბერთი ბანკი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 16.

⁴⁰ შეად., ტურავა, მერაბ, მუხლი 42, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი. მეორე თავი. საქართველოს მოქალაქეობა. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, 2013. გვ. 534.

მური საკითხების იდენტიფიცირება და მათი გაუმჯობესება, რაც არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესებით არის გათვალისწინებული; არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების საუნივერსიტეტო სწავლებაში კვლევის უახლესი შედეგების ინტეგრირება; არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში სტუდენტებისათვის თეორიული და პრაქტიკული ცოდნის მიცემა.

დღეს არსებული საკანონმდებლო რეგულაციების ანალიზმა როგორც აჩვენა, ყველაზე სამართლიანი გამოსავალი შეიძლება იყოს, თუ „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-13 მუხლში ან/და შესაბამისად, „საერთო სასამართლოების მიერ სასამართლო გადაწყვეტილებების გაცემისა და გამოქვეყნების წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს 2016 წლის 12 სექტემბრის N1/250 გადაწყვეტილების მეორე მუხლში შეტანილი იქნება შემდეგი სახის დამატება: „დასაშვებია სამეცნიერო-კვლევითი მიზნებისთვის დახურულ სასამართლო სხდომაზე მიღებული გადაწყვეტილების *დეკლარაციის* ფორმით გაცემა“.